

Pomagalo je.

(Spisal Váslav Kosmák. Preložil Jožef Gruden.)

Pri Dolenčevih na dvorišču stoji hišica ravno nasproti glavnemu poslopju. V njej životari stari Doleneec.

V stanici je vlažno, temačno in neveselo. Na postelji je stara plahta; poleg postelje dva vegasta stola; v kotu pa mizica in klop. Nad mizo visi zamazan križ, dve stekleni sliki pa ura. Na peči opaziš skledo in par lončkov; na oknu pa svetilko, dve steklenici in nekaj knjig. To je vse pohištvo.

Jesenskega popoldne je sedel sključen starček rumenega, suhega obraza za mizo v omenjeni hišici in bral Sveto pismo. Ura je zamolklo tiktakala, zdajpazdaj je zabrenčala muha ali udarila hruška na vrtu z vejo ob šipo — sicer je bilo pa tiho kakor v grobu. Starec je bral in bral, da so se mu zaprle oči, in mu je klonila siva glava. V tem je zdrsnila vrvca v stari uri in uteži so zaropotali na tla. Tedaj se je ded predramil, si otrl oči, pogledal na uro, zaprl knjigo, vstal in si oblekel star kožuh, poveznil na glavo kučmo, pa stopil iz hišice. Zaprl je vrata, stisnil kljuko v žep, del na hrbtu roko v roko in koračil z mirnim korakom čez dvorišče na vrt. Nihče se ni zmenil zanj. Le sultan je vstal, ko ga je zagledal, zazijal, se iztegnil in otresel, pa počasi lezel za njim. Stari Doleneec je pogledal na vrtu pri čebelah, privezal nekaj drevesec h kolčkom, pa stopil pri zadnjih vratih z vrta. Šel je po zavrteh ob potoku pod vrbami k rdečemu križu, Tam je sedel na klečalnik, pa gledal predse. Po suhi loki je podil veter rumeno listje; med črno prstjo je zelenela ozimina. kakor košček z neba padle nade. Na nebu pa so plavali beli, skoraj prozorni oblaki. Solnce je že zahajalo; tam na levo je sviral pastir ovcam in jih poganjal domov.

Precej časa je starec tako sedel, naposled je pa vstal, poljubil križ, pa krenil naprej po stezi preko loke proti drugi strani vasi. Tam je lepa hiša občinskega svetovalca Petriča. Doleneec je stopil na dvorišče.

Petrič je stal na pragu, oprt ob palico, pa ukazoval: „France, potisni voz pod streho, da ga ne bo zmočilo, če bo dež. Veš, da ne pozabiš! Ti, Mina, kaj pa prodajaš zijala tukaj? — Bog te sprimi, Jože! Le naprej!“ zakliče Dolencu, pa mu stisne roko.

Petrič je tudi že osebenkoval, toda pri njem je bilo to vse kaj drugega kakor pri Dolenčevem dedu. V hiši je bilo lepo in veselo. Njegova stara se je še dokaj spretno sukala po kuhinji. Imela je vse lepo snažno, da se je svetilo kakor zrcalo.

Petrič je ukazoval, kakor bi bil še zmeraj gospodar; vse ga je ubogalo. Lahko je hvalil Boga, da se mu tako dobro godi na stara leta.

Sedli so za mizo; stara Petričevka pa je prinesla kruha in soli. Doleneec si je urezal kruha, pa so se spustili v pomenek.

— No, Jože, kaj pa si danes tako žalosten?

— Doli na loki pri križu sem bil. Gledal sem po polju, kako vse vene in umira, in rad bi bil videl, da bi bilo tudi mene že enkrat konec.

— Beži, beži, kaj bi zmeraj tarnal.

— Lepo te prosim, kdo bi ne tugoval, ko sem tako zapuščen?! Doma se nihče ne zmeni zame. Kolikrat moram čakati na tisto žlico južine, včasih pa še tisto ni za nič. Kadar sem kaj slaboten, me nihče ne vpraša, kaj mi je? Nihče mi ne pomete; nihče ne pospravi po hiši. I kaj se hoče, vsem sem že na poti, ker se ne morem zanje več truditi in ubijati. Res, najbolje bi bilo, da bi že šel, kamor imam iti?

— Dragi moj, da ti po pravici povem: ti si sam tega kriv. Čemu si pa dal otrokom vse, a sebi nisi nič pripravil, da bi se živil in na kar bi morali otroci še čakati. Viš, jaz sem se drugače preskrbel. Imam polje, vrt, pa otroci me spoštujejo in slušajo. Ako bi me ne ubogali, bi jim nič ne dal — zato imajo pa spoštovanje do mene!

— E tudi tako bi naju radi imeli, kaj bi tisto, — ga je zavrnila Petričevka.

— Amen, je dejal Petrič. Moram ti pritrditi, stara, da bi ne imel vojske s teboj.

— O zdaj je že prepozno, je vzdihnil Dolenčev ded — vse imajo vknjiženo v zemljiških knjigah — a jaz živim s prazno roko.

Petrič si je šel po pipo, jo natlačil, prižgal, premeknil nekolikrat čepico z ušesa na uho, pogledal važno Dolenca, pa dejal: — Prijatelj, nič ne toži; jaz ti bom pomagal iz bede.

— Ti?

— Jaz, jaz!

— Kako neki?

— Ko se bo zvečer stemnilo, pridem k tebi, pa ti bom vse razložil. Dobro sem potuhtal! Stara, pošlji, pošlji po liter vina, moramo si ga na to malo privoščiti.

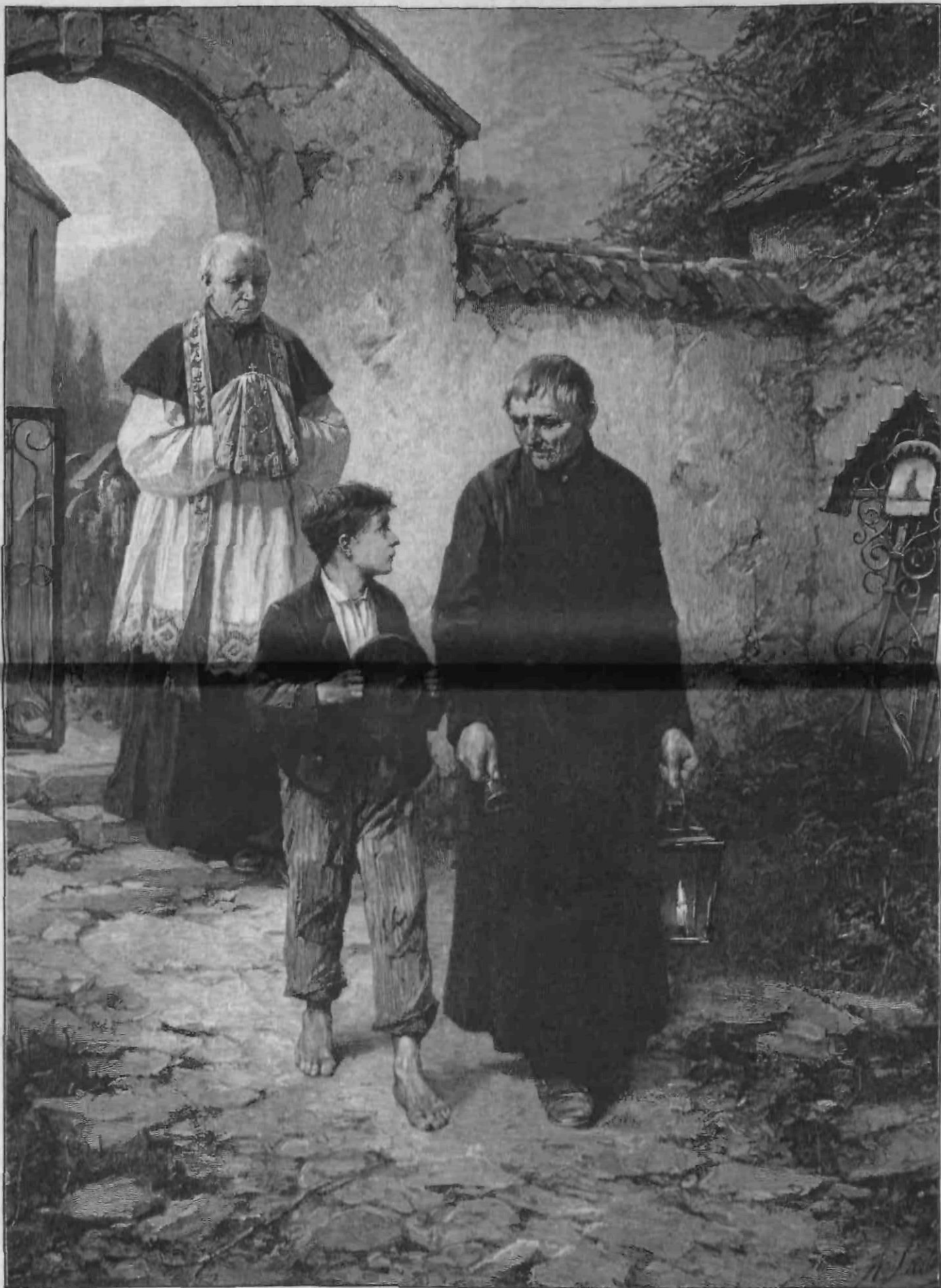
Petričevka je odšla.

— Viš, prijatelj, pred ženskami ni, da bi človek spravljal vse na dan. Jaz imam svojo staro rad — ali reva je ob vse zobe, in zato se ji večkrat pripeti, da ji pri najboljši volji uida kakšna beseda, ki bi morala ostati za zobmi. Zategadelj pridem nocoj k tebi, da bova sama.

Petričevka je prinesla vina, moža sta si zapalila pipi, pa so se pomenkovali, dokler je bil Dolenc pri njiju.

Ko je odšel, si je prinesel Petrič skrinjico, šel ž njo v čumnato, tam rožljaj med starim železom, napolnil skrinjico, pribil pokrov, a ko se je zvečer stemnilo, jo je nesel Dolencu.

Dolgo sta se pogovarjala. Dolenc je venomer zmajeval z glavo. A Petrič je govoril in govoril vanj kakor v štor, pa naposled jezno zagrmel: — Drugega niso vredni! Če pa nočeš, no pa trpi. In odšel je ob palici domov. Dolenc je sedel pri majhni svetilki, gledal skrinjico, podpiral si glavo, trl čelo, naposled pa udaril ob mizo: — Naj bo, kar hoče! Naredil bom tako, pa je. Menda mi ne bo tega Bog štel v greh.

Sveta popotnica.

Čez nekaj dni, ko mu je prinesla dekla južino, je sedel Dolenec na postelji.

— I, kaj vam je, oče?

— Zlata moja, tako sem slab. Reci, reci Martinu, naj pride semkaj, rad bi mu povedal nekaj važnega. Pa k Potokarjevim skoči, naj pride tudi Karla k meni.

Martin in Karla sta bila njegova otroka. Martin je dobil domačijo po očetu, a Karla je bila omožena v vasi.

Dekla je raznesla, da je starec nevarno bolan, in čez pol ure so bili že Martin z ženo, pa Karla z možem vred pri njem. Nič kaj radi niso prišli tja, ali bati so se jezikov, da se še za bolnega očeta ne zmenijo, zatoorej so bili tako hitro tam.

Oče jih je veselo sprejel, pa jim rekel, naj sedejo.

— I, kaj vam pa je, oče? je izpregovorila hči.

— Slab sem, da nikdar tega.

— Ker se preveč z jerušem nalivate! ga je pičila Martinova žena.

— Ko bi mi dajali zmiraj gorkih jedi, pa bi ne pil žganja.

— Kdo vam ne daje? se je izgovarjala sneha.

— Nihče! jo zbodljivo zavrne hči. — Ko bi bila to vedela, oče, da vas tako v nemar puščajo — mili Bog — kakšno je tukaj! Kakor imam troje otrok, sama bi vam bila naredila vse.

— No, no, nič se tako ne delaj! se razhudi mlada Dolenčevka, — i kdo naj se pa briga zanj, ako ne lastna hči? Jaz — jaz sem vendar tujka?

Potokar si je čedil pipo, pa se nasmihal. Mladi Dolenec je pa jezno hodil gorindol.

— E pustite to, otroci — pustite! reče stari Dolenec. Resnica je, da se niste zmenili za me, kakor bi se bili morali — pa vendar vse je pozabljeno.

— Lejte, zlati moji, jaz se čutim jako slabega. Vse se mi tako zdi, da ne bom več dolgo in ne bom. A vi ste vendar moji otroci — koga imam, razen vas? Zatoorej poslušajte. Jaz sem si nekaj prihranil na stara leta — kar pa nisem povedal živi duši. Tukaj pod posteljo v skrinjici je. Ko bom zatísnil oči, si lepo v miru razdelite.

— Mili Bog, oče, kaj govorite o smrti? — mu seže v besedo Karla — saj nas vendar ne smete tako hitro zapustiti!

— Kaj vam na misel ne pride! Da morete vi govoriti o smrti! pristavi Dolenčevka, — tako ste še trdni.

— Kaj se vtikate vmes — babe, zagodrnja Martin — oče so stari, pa si mislijo marsikaj. Pojdite rajše domov, pa jim pripravite kakšen popoljšek. Moški se ne moremo brigati za take reči. Če vam nismo vselej dobro postregli, oče, odpustite nam! Moja skrb bo odslej, da bo drugače.

— Tvoja skrb bo, seveda tvoja! ga zavrne žena. — Če bi nas ne bilo, bi od lakote umrli.

Kaj bi se pričkali, ko ni nič — saj je vse dobro. Povedal sem vam, kar sem menil, a zdaj pojdite na delo!

— Zvečer pridemo spet k vam.

In razšli so se, na dvorišču postali, pa se začudeno spogledavali. Kaj vam nisem zmeraj pravil, da ima stari še plesnive krone — je modroval Potokar. — Lejte si no, da bi imel za kaj piti! je menila žena.

Dolenčevka je potegnila moža za rokav da bi šla. In razšli so se. Potokarica je šepetala možu: — Ta presneta Franca, kako je delala z očetom. Veš kaj? Na vso moč mu bom stregla — morda bo vse nam zapustil. Jaz dobro vem, kako je treba!

A Dolenčevka je šla za možem v hišo. — Viš, Martin, ta grda Karla je hči — pa še očetovega praga ne prestopi. Le počakaj! Jaz mu bom stregla, pa ko bo videl, da mu tako strežemo, bo vse nam dal, Karla naj se pa obriše.

Čez pol ure je že nesla starčku lonček kave, pa dve žemlji.

— Nate, oče, nate malo kave, ne bo vam škodovala.

Ded je jedel, a mlada gospodinja je med tem pospravljala po hiši.

Zvečer je prišla hči Karla in prinesla v ruti lonček z rižovo juho, pa skuhamo kokoš v nji. In tako je bilo odslej dan za dnevem. Ded je okrevail, lice mu je zardelo, in kadar so bili otroci pri njem, jih je s starimi očmi zopet veselo motril kakor svoje dni.

* * *

Prišel je advent, prišel Božič — na potoku je popokal led, sneg je skopnel, zemlja iznova ozelenela — ali starec ni več čul kukavice. Na veliki četrtek je spel k njemu gospod župnik s svetotajstvi za umirajoče, pred njim ministrant s klepetačem, a čez teden dni je zvonilo pri farni cerkvi z vsemi zvonovi, in starega Dolenca so odnesli za rajnico na njivo Gospodovo. Ljudje so plakali ob grobu — najboj seveda mlada Dolenčevka — a stari Petrič je otrešel ščepec prsti na rakev, otrl si oko pa rekel: V imenu rajnega se zahvaljujem vsem navzočim za ljubezen, katero ste mu izkazali ter ga spremili k zadnjemu počitku.

Po pogrebu so hiteli Dolenc in Potokar z ženami v pokojnikovo stanico. Dolenc je prinesel kladivo in dleto in začel odpirati skrinjico. Sicer ga je mikalo, da bi bil odprl skrinjico takoj po očetovi smrti, ali Potokarica mu ni pustila.

Poslednja volja je baje sveta — treba jo izpolniti.

Ko je zdaj pokrov odletel, so se nagnile štiri glave nad skrinjico — a ženi sta zaječali, moža pa prebledela.

V skrinjici so bile stare podkove in žreblji. Na vrhu je ležal listek, na katerem je bilo zapisano: „Kakršna ljubezen, tako plačilo!“

Potokar se je smejal, Dolenc pa nič ni rekel. Dolenčevko so izpreletavale barve kakor kameleona, a Potokarica je plakala.

Nikomur niso pravili tega. Ljudje so jih pa hvalili, da so vsaj zadnji čas tako lepó ravnali z očetom.

Meni je to nekoč povedal stari Petrič, a jaz držim jezik za zobmi, kakor bi ga bila držala stara Petričevka.

